

*Скрипніченко О.П., к.е.н.
доцент кафедри економіки і управління
Конотопського інституту
Сумського Державного університету
м. Конотоп, Україна*

*Дерезюк О.О.
студентка
Конотопського інституту
Сумського Державного університету
м. Конотоп, Україна*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ – ЯДРО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Можливості управління людським капіталом і перетворення його в корисні товари та послуги частково утримується слабим темпом зростання інтелектуального капіталу. Для прискорення зростання необхідно спочатку чітко визначення сутності категорій. Вони поки що розмиті і суперечливі. Необхідно також більш глибоко дослідити взаємозв'язок людського і інтелектуального капіталу, адже дотепер ця проблема є невизначеною. Включення більшістю дослідників людського капіталу у інтелектуальний суперечить здоровому глузду.

Мета тез доповіді полягає в обґрунтуванні сутності інтелектуального капіталу як частки людського капіталу для підвищення ефективності використання людського капіталу в економіці.

Ознайомлення із економічною літературою за останні десятиліття по визначенню ролі людини у відтворювальному процесі привело до висновку про відсутність одностайності навіть у термінології.

В публікаціях по даній тематиці найчастіше використовуються два терміни – людський капітал та інтелектуальний капітал. Якщо розглядати термін «капітал» як вартість що приносить додаткову вартість, і застосувати до людини, то цілком природно, що людина може приносити додаткову вартість, коли починає працювати. В залежності від її інтелекту додаткова вартість може бути більшою або меншою оскільки саме інтелект вважають головним ресурсом економіки. Але не тільки інтелект приймає участь у виробництві, а людина в цілому. Тобто,

людина в цілому, за рахунок своїх складових – інтелекту, стану здоров'я, емоційної структури, відчуттів, почуттів тощо – можуть перетворитися на капітал. Інтелектуальний капітал не може розглядатися окремо від людини.

Формулювання капіталу передбачає економічне визначення вартості і додаткової вартості.

Вартість людини, яка починає працювати, визначається заробітною платою, надбавками, преміями та іншими виплатами людині з боку роботодавця. Загально визнано, що додаткова вартість визначається як вартість, яка створена працівниками понад вартості робочої сили. Способи розрахунку додаткової вартості праці робітника отримали розвиток починаючи від розрахунків відносної оцінки додаткової вартості, запропонованої К.Марксом (вчений назвав розрахунки нормою додаткової вартості, або рівнем експлуатації робочої сили), через визначення вартості маржиналістами (міра корисності товару), через неокласичну теорію А.Маршала (взаємодія попиту і пропозиції) до інформаційної концепції вартості.

Складніше обстоїть справа при визначенні вартості і додаткової вартості інтелекту.

Нам не вдалося знайти методик вимірювання вартості, а тим більше додаткової вартості інтелекту – частини вартості людської активності в економіці. Оскільки інтелект поки що вважається нематеріальною категорією, то вартісний рівень його почали вимірювати через вартість матеріалізованих результатів його діяльності – інноваційних рішень у виробництві, нових ідей у науці - інтелектуальної власності.

Поява категорії «інтелектуальний капітал» є пошуком способів впливу на розвиток інтелектуалу з одного боку, а з іншого, вартісної оцінки результатів інтелектуальної діяльності. Одночасно з'явилася категорія «людський капітал».

Спочатку під людським капіталом розумілася лише сукупність інвестицій в людину, що підвищує його здатність до праці - освіта і професійні навички (Теодор Шульц і Гері Беккер). Надалі поняття людського капіталу істотно розширилося, в його склад почали включати споживчі витрати - витрати сімей на

харчування, одяг, житла, освіти, охорону здоров'я, культуру, а також витрати держави на ці цілі (розрахунки Світового банку).

Прихильники цього розуміння людського капіталу по суті враховують вартість інвестицій у людину в цілому. Але інвестиції в людину є ресурсом для розвитку інтелекту, непрямим способом його розвитку. Між інвестиціями і інтелектом немає прямого зв'язку. Зростання інвестицій у людину, її навчання, розвиток професійних навичок не означає що інтелект буде зростати тими ж темпами. Скільки не інвестуй у людину із середнім від природи рівнем інтелекту, вона не стане талановитим креаціоністом. Для цього необхідні скоріше всього методи психології, медицини. Грошима не перетворити пересічного на талановитого. Інвестиції є ресурсом для розвитку інтелекту і ні в якому разі не є людським капіталом тому, що вартість і додаткову вартість приносить переважно «чорний ящик» - мозок. І поки що не відомо, яким чином там формуються новативні ідеї, рішення, формули, праобрази креслень, організаційні рішення, тощо, тобто все те, що потім стає інтелектуальною власністю.

Сьогодні більшість науковців, дотримуючись логіки Брукінга Э [1], включає в структуру інтелектуального капіталу: 1) ринкові активи, 2) інтелектуальна власність як активи, 3) людські активи, 4) інфраструктурні активи. Але не тільки. Так, Sveiby, (1989) включає в структуру людського капіталу компетенцію персоналу, внутрішню і зовнішню структури, Stewart (1990) - людський, структурний і споживчий, Edvinsson, Malone (1991) - людський і структурний, Bontis (1998) - людський, структурний і клієнтський, Кендюхов О. (2002) - персоніфікований, інфраструктурний, техніко-технологічний, клієнтський, марочний капітали, Даум Ю.Х. (2002) - людський, структурний, партнерський, клієнтський, Колот О. (2007) - людський, капітал установи, капітал взаємодії з інститутами ринку, Дрогобицкий А.И. (2008) - людський і структурний.

Аналіз наповнення складових структури інтелектуального капіталу показує алогічність підходів. До інтелектуального капіталу сьогодні відносять людський капітал в склад якого входить освіта, досвід, професійні знання, кваліфікація, навички, вміння, ідеї, думки, судження, креативність, невіддільні ноу-хау, переконання, моральні цінності, особисті знайомства і зв'язки, зацікавленість в

бізнес. Але ці категорії характеризують саме інтелект. В той час, як інші складові інтелектуального капіталу - ринкові активи, інтелектуальна власність як активи, інфраструктурні активи - до вибухоподібного буму публікацій по людському і інтелектуальному капіталу - традиційно розглядалися як різноманітна діяльність людини. Сьогодні в чисельних публікаціях по людському і інтелектуальному капіталу все навпаки. Відбулася підміна поняття інтелектуального капіталу людським капіталом.

Економіку роблять люди. Будь-які результати людської діяльності є сукупним результатом фізичного стану людини, її психології, стану емоційності, рівня інтелекту. Більш логічно біло б в категорію людський капітал включати результати як інтелектуальної, так і фізичної праці.

Точка зору, що «практически все исследователи этого вопроса и менеджеры выделяют три составляющих интеллектуального капитала: 1) человеческий капитал (HC); 2) структурный, или организационный, капитал (SC); 3) клиентский капитал (CC)» [2] не є вірною. Деякі автори не вступаючи у дискусію в своїх публікаціях оминають організаційний і клієнтський капітал. «Людський капітал складається із набутих знань, навичок та вмінь, мотивацій та енергії, якими наділені людські істоти і які можуть використовуватись протягом певного періоду часу в цілях виробництва товарів та послуг... Він — форма капіталу, так як є джерелом майбутніх заробітків чи майбутнього задоволення; він людський, так як є частиною людини...», - цитує український дослідник Федулова Л.І. російського економіста Іноземцева В.Л. [3]

На основі викладеного можна зробити наступні висновки.

1. Інтелект є складовою частиною людини, тому логічно інтелектуальний капітал розглядати як складова людського капіталу. Як колись виділили ядро в атомі, так сьогодні необхідно виділити ядро організацій майбутнього (людський капітал – коментар наш), де інтелектуальний капітал та знання мають вирішальну роль, а їх виробництво є джерелом росту. [4]

2. Об'єкти інтелектуальної власності виникають, як правило, після продажу інтелекту (найма на роботу) роботодавцю. Все, що знаходиться поза межами

інтелектуальної власності - складові споживчого, організаційного, структурного капіталів і, особливо, нематеріальні активи, доцільно вивчати окремо.

3. Вважаємо доцільним сконцентрувати увагу на дослідженні механізму роботи інтелекту та способів його розвитку. Виникнення міждисциплінарних дисциплін нейроекономіки, нейромаркетингу є початком вивчення деяких сторін роботи інтелекту.

Література

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг ; [пер. с англ, под ред. Л. Н. Ковачин]. – СПб : Питер, 2001. – 288 с.

2. Просвирина И.И. Интеллектуальный капитал: новый взгляд на нематериальные активы. И.И. Просвирина / Фінансовий менеджмент № 4/2004 [Електронний ресурс] - Режим доступу :

<http://www.finman.ru/articles/2004/4/2309.html>

3. Федулова Л. Стратегія управління інтелектуальною власністю в умовах інноваційної економіки Л. Федулова. / Персонал, № 11/2006. [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.personal.in.ua/article.php?id=399>

4. Андрейчиков О. О. «Системы обработки информации». Выпуск 5 (86). – Харьков-2010. – 283 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://scip.org.ua/2010/09/08/>

Скрипніченко, О.П. Интеллектуальный капитал - ядро людського капіталу [Текст] / О.П. Скрипніченко, О.О. Дерезюк // Перспективні напрямки економічної науки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (1-2 лютого 2013 р., м. Дніпропетровськ). - Дніпропетровськ: НО "Перспектива", 2013. - С. 10-13.